

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาภาคเกษตรกรรมเพื่อการนำเที่ยวชุมชนกัญญาเงินและชุมชนวัดกัลยาณณ์ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนกัญญาเงินและชุมชนวัดกัลยาณณ์
2. การวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาตินานาชาติในการไปชมสถานที่สำคัญในชุมชนกัญญาเงินและชุมชนวัดกัลยาณณ์รวมทั้งสถานที่และกิจกรรมที่คนในชุมชนต้องการนำเสนอ
3. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีในการจัดทำคู่มือในการนำเที่ยวและการจัดฝึกอบรมภาคเกษตรกรรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน (Community-Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่กำหนดทิศทางโดยชุมชนและจัดการโดยชุมชนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของและมีสิทธิในการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ผศ. จิราภรณ์ มาตังคะ ได้บรรยายถึงการท่องเที่ยวประเภทนี้ไว้ในงานสัมมนาที่จัดโดย กรมการท่องเที่ยว ณ โรงแรม ดิปชี พัทยาเมื่อ 31 พฤษภาคม 2554 ว่า การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) ซึ่งเริ่มนิยมกันในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ผู้ที่นำคำว่า **การท่องเที่ยวชุมชน** หรือ Community Tourism เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2521 ได้แก่ นางไดอานา แม็คอินไทร์ ไพค์ และนายเดสมอน เฮนรี อดีตผู้อำนวยการการท่องเที่ยวของประเทศเยอรมนี ซึ่งได้ร่วมกับผู้ประกอบการโรงแรมขนาดเล็กหลายคนจัดการท่องเที่ยวประเภทนี้ขึ้นเป็นครั้งแรกทางชายฝั่งตอนใต้ของจาไมก้า การท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นผลมาจากกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก เมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก หรือ Earth Summit ในปี พ.ศ. 2535 ที่เมือง ริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล สาเหตุที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบนี้ขึ้นก็เพื่อตอบสนองชุมชนที่ไม่ต้องการให้การท่องเที่ยวเข้าไปเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมดั้งเดิม หลักการของการท่องเที่ยวชุมชนมี 10 ประการได้แก่

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการและการตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม

8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

1.2 ความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์

ย่านกะดีจีนซึ่งประกอบด้วยชุมชนต่าง ๆ 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนวัดประยูรวงศาวาส ชุมชนโรงคราม ชุมชนบุปผาราม และชุมชนกุฎีขาว 2 ชุมชนแรกนับเป็นชุมชนนานาชาติแห่งแรกของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชนมานานเกือบทศวรรษ

การดำเนินงานของชุมชนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนเป็นไปตามข้อกำหนดของการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวทั้งไทยและนานาชาติมาเยือนชุมชนเหล่านี้ โดยเฉพาะชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์วันละหลายร้อยคน มีทั้งการท่องเที่ยวแบบเดินเท้าและการใช้จักรยานในการไปชมสถานที่ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ มีบ้านเรือนอยู่ติดกัน และเต็มไปด้วยตรอกซอกซอย เนื่องจากย่านกุฎีจีนโดยเฉพาะชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับเขตเมืองเก่าของกรุงธนบุรี อยู่ตรงข้ามกับป้อมวิชัยประสิทธิ์ (ป้อมวิชัยนทร์เดิม) พื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตฐานทัพเรือกรุงเทพฯ นี้ มีพระราชวังเดิมของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีรวมอยู่ด้วย นับเป็นเขตพระราชฐานและเขตตัวเมืองของกรุงธนบุรี จึงขอกกล่าวถึงความเป็นมาของกรุงธนบุรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยสังเขปดังนี้

1.2.1 ความเป็นมาของกรุงธนบุรีและชุมชนดั้งเดิม

งานวิจัยของจิราภรณ์ มาตังคะ และคณะ (2549) ได้กล่าวถึงกรุงธนบุรีไว้ว่า

เมืองธนบุรีมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน เพราะความเจริญรุ่งเรืองทางการค้ากับนานประเทศของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีมาตั้งแต่แผ่นดิน สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991-2031) สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (พ.ศ. 2031-2034) เริ่มวางแผนขุดคลองลัดจนถึงสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. 2077-2090) การขุดคลองลัดบางกอกจึงสำเร็จ ต่อมาถึงรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ระหว่าง พ.ศ. 2091-2111) ก็ยกฐานะบางกอกเป็นเมืองมีชื่ออยู่ในทำเนียบหัวเมืองเขียนสะกดต่างกันว่าทมนบุรีศรีมหาสมุทร แต่ยุคกันในยุคหลัง ๆ ว่า ธนบุรี แล้วมีสร้อยต่อท้ายว่า ธนบุรีศรีมหาสมุทร หมายถึงอยู่ใกล้ทะเลอ่าวไทยหลังจากนั้นธนบุรีก็เจริญขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพราะการค้ากับชาวต่างชาติทั้งตะวันตกและเอเชียเติบโตขึ้น มีเรือสินค้าเข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยามากขึ้นเรือสินค้าเหล่านี้ต้องผ่านและพักที่เมืองธนบุรี

ราวพุทธศตวรรษที่ 22 รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2123-2148) กรุงศรีอยุธยามีความมั่นคงมากขึ้น เพราะรับความรู้ทางเทคโนโลยีจากชาวยุโรป โดยเฉพาะอาวุธ เช่น ปืน ฯลฯ ทำให้การค้าขายเติบโต มั่งคั่ง บรรดาพ่อค้าสำเภาจีน สลุปแขกและกำปั่นฝรั่งต่างเดินทางมาติดต่อค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา ทุกทิศทาง ทั้งตะวันออก เช่น จีน ญี่ปุ่น จาม ชาว มลายู และตะวันตก เช่น อินเดีย อาหรับ เปอร์เซีย จนถึงยุโรป เช่น อังกฤษ ฮอลันดา ฯลฯ ส่งผลให้กรุงศรีอยุธยาเติบโตเป็นศูนย์กลางการค้านานาชาติอย่างแท้จริง เมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ 22 โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2172-2199) (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548: 44)

ความเคลื่อนไหวทางการค้าทางทะเลของกรุงศรีอยุธยาที่มีเพิ่มมากขึ้นต้องผ่านย่านบางกอก (เมืองธนบุรี) ทั้งสิ้น ทำให้เมืองธนบุรีทวีความสำคัญมากกว่าแต่ก่อนที่เป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ บนทางคมนาคม ก็กลายเป็นเมืองใหญ่มีผู้คนหลายชาติพันธุ์ เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งผสมปนเปกันมากขึ้น เช่น จีน จาม ชวา มลายู ฯลฯ ล้วนเป็นนักเดินเรือชายฝั่งทะเลที่บางส่วนเข้ารีตเป็นมุสลิมนับถือศาสนาอิสลาม (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548: 45)

ภาพที่ 1 ภาพป้อมวิไชยเณทร์ (ปัจจุบันคือ ป้อมวิไชยประสิทธิ์)

เมื่อการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเฟื่องฟู จึงเกิดแนวคิดในการสร้างป้อมอย่างชาวตะวันตก การลงมือสร้างเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) โดยได้นายทหารเรือฝรั่งเศสชื่อ เซวาลิแอร์ เดอะ เฟอร์บง เป็นผู้วางผังควบคุมการก่อสร้าง แล้วตั้งให้เป็นเจ้าเมือง มีบรรดาศักดิ์เป็นออกพระศักดิ์สงคราม อยู่ในกำกับชาวยุโรป เชื้อสายกรีก ชื่อ คอน สแตนติน พอลคอลล หรือเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ ป้อมนี้พระราชทานนามว่า ป้อมวิไชยเณทร์ ตามนามออกญาวิไชยเณทร์ ซึ่งเป็นผู้กราบบังคมทูลแนะนำการก่อสร้าง

กรุงธนบุรีจึงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และทางยุทธศาสตร์ต่อราชธานี คือกรุงศรีอยุธยาในทางเศรษฐกิจ ธนบุรีเป็นด่านขนอนจัดเก็บภาษีเรือสินค้าที่ผ่านเข้าออก และนำส่งกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีจึงเป็นแหล่งรายได้ของราชธานี ขณะเดียวกันธนบุรีตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ควบคุมเส้นทางเดินเรือเข้า-ออกกรุงศรีอยุธยา และอยู่ไม่ไกลปากน้ำ เมืองธนบุรีจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกรุงศรีอยุธยาได้ติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น การค้ากับประเทศตะวันตกรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ธนบุรีก็ยิ่งทวีความสำคัญเด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ นิโคลาส แซร์แวส บาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมา กรุงศรีอยุธยาสมัยนั้น บันทึกไว้ว่า “บางกอกเป็นสถานที่อันมีความสำคัญที่สุดแห่งราชอาณาจักรสยามอย่างปราศจากข้อสงสัย เพราะว่าเป็นบรรดาเมืองท่าด้วยกันแล้ว ก็เป็นแห่งเดียวเท่านั้นที่จะป้องกันข้าศึกได้” (อังกใน นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว และสุดาราสุจฉายา, 2542: 30)

ในปี พ.ศ. 2310 เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก พม่าแต่งตั้งนายทองอินมาเป็นเจ้าเมืองธนบุรี เพื่อควบคุมคนไทย และจัดเก็บเสบียงอาหารส่งพม่า เมื่อพระยาตากทรงขับไล่พม่าไปพระราชอาณาจักร ทรงเลือกธนบุรีเป็นราชธานี เพราะไม่สามารถปฏิสังขรณ์กรุงศรีอยุธยาได้ เมืองธนบุรีมีขนาดเล็กอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสม เป็นเมืองหน้าด่าน ควบคุมเส้นทางเดินเรือเข้าออก มีป้อมปราการ

มีความอุดมสมบูรณ์ มีชุมชน และวัฒนธรรมอยู่จำนวนมาก ไม่ต้องเสียเวลาก่อสร้างใหม่ ดังนั้นจึงทรงสถาปนาอาณาจักรแห่งใหม่ที่เมืองธนบุรี ธนบุรีจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองราชธานี เป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักร ภายหลังจากตั้งกรุงธนบุรีเป็นศูนย์กลางการปกครองแล้ว ประเทศชาติระยะหลังสงครามอยู่ในภาวะยากแค้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยการแปลงที่สวนที่เป็นทะเลตมนอกคูเมืองทั้งสองฝากให้เป็นที่ทำนา ติดต่อกับต่างชาติเพื่อฟื้นฟูการค้าสำเภากับจีน และพ่อค้าชาวตะวันตกทรงสนับสนุนให้คนจีนโดยเฉพาะคนจีนแต้จิ๋วเดินทางเข้ามาฝั่งสยาม โดยให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ จนรู้จักในนามจีนหลวง ตลอดระยะเวลา 14 ปีเศษในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ราชธานีคือกรุงธนบุรีก็เริ่มเจริญรุ่งเรืองไปด้วยข้าวปลาอาหารอีกครั้ง ธนบุรีจึงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาประมาณ 300 ปีก่อน เมื่อครั้งลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสเดินทางเข้ามาสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เขาบันทึกไว้ว่า ขณะล่องเรือผ่านบางกอกมองเห็นสวนผลไม้ที่อยู่ทั่วตลอดลำน้ำในบางกอกจนถึงนนทบุรี เป็นสวนผลไม้ที่เอร็ดอร่อยสมที่พลเมืองสยามชอบที่สุด (อ้างใน อนุรักษ์ วัฒนาวงศ์สว่าง, 2542: 22) สวนในธนบุรีแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ บางบน และบางล่าง บางบน ตั้งแต่คลองบางกอกน้อยขึ้นไปทางเหนือ บางล่างตั้งแต่คลองบางกอกใหญ่ลงมาทางใต้ ผลไม้ที่มีชื่อเสียงของบางบน คือ ทุเรียน เงาะ กระท้อน มังคุด ส่วนบางล่างมี ลิ้นจี่ ลำไย ส้มเขียวหวาน ส้มโอ และมะไฟ

นอกจากเป็นแหล่งผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารจำนวนมากแล้ว ธนบุรียังเป็นถิ่นฐานบ้านเรือนของบรรดาเจ้านาย ขุนนาง และเป็นย่านตลาด ในสมัยกรุงธนบุรี บรรดาเจ้านาย และขุนนางปลูกบ้านเรือนเรียงรายริมคลองบางกอกน้อย และคลองบางกอกใหญ่ ระหว่างย้ายราชธานีไปฝั่งตะวันออก เจ้านายและขุนนางจำนวนมากยังมีเคหะสถานอยู่ฝั่งธนบุรีดังเช่น ย่านเก่าที่สุดแห่งหนึ่งของฝั่งธนบุรีคือพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองธนบุรีเดิม กลายเป็นวังเจ้านาย ราชสกุลจักรีวงศ์ถึง 5 พระองค์ ส่วนย่านเก่าแถวกะดีจีน หรือกุฎีจีน ถัดกำแพงเมืองธนบุรีไปทางใต้ แต่เดิมเป็นที่พักของพ่อค้าชาวจีนฮกเกี้ยน และได้รับความอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ไทย เช่น หลวงพิไชยวารี หรือ เจ้าสัว่มง แซ่อึ้ง ท่านผู้นี้เป็นบิดาของเจ้าสัวโต หรือเจ้าพระยา นิกרבดินทร ได้สร้างบ้านเรือน ณ บริเวณนี้ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้อุทิศที่ดินบริเวณบ้านสร้างเป็น วัดกัลยาณมิตร บริเวณนี้เดิมเป็นชุมชนจีนต่อมาได้ย้ายไปอยู่ร่วมกับคนจีนแถวตลาดน้อย พวกฝรั่งซึ่งเดิมอยู่แถวหน้าวันประยูรวงศาवासเข้ามาอยู่แทนตรงโบสถ์ฝรั่ง (วัดช่างตาครุส)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของเมืองธนบุรีคือการมีลำคลองน้อยใหญ่ คลองซอย และลำประโดงจำนวนมาก จนนับได้ว่า “เวนิสตะวันออก” คลองเหล่านี้มีทั้งคลองธรรมชาติดั้งเดิม คลองที่ขุดเพื่อเชื่อมการคมนาคมในย่านชุมชนต่าง ๆ หรือไปสู่หัวเมืองที่ไกลออกไป และขุดเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก คลองที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คือ คลองบางกอกน้อย คลองชักพระหรือคลองตลิ่งชัน คลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง คลองด่านหรือคลองสนามชัย คลองบางฉิ่งหรือคลองบางเชือกหนัง คลองบางระมาด คลองบางพรหม คลองบางกอกน้อย คลองบางจาก และคลองที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาหลายสาย เช่น คลองดาวคะนอง คลองบางปะแก้ว คลองแจรงร้อน เป็นต้น คลองที่ขุดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีทั้งที่ขุดจากแนวคลองเดิมและคลองที่ขุดขึ้นใหม่ เช่น คลองบางขุนเทียน คลองภาษีเจริญ คลองมหาสวัสดิ์ คลองทวีวัฒนา คลองราชมนตรี และคลองพิทยาลงกรณ์ เป็นต้น ส่วนคลองอื่น ๆ มีอีกจำนวนมากไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นเมื่อใด เช่น

คลองมอญ คลองบางพลัด คลองบางยี่ขัน คลองบางบัว คลองบางขุนศรี คลองบางแวก คลองบาง
 ซี่แก้ง คลองบางไผ่ คลองบางบอน คลองบางลำพู คลองบางไส้ไก่ คลองสำเหร่ คลองบางน้ำชน
 คลองบางค้อ คลองบางมด ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการขุดลำกระโดงหรือคลองส่งน้ำเล็ก ๆ ขนาดกว้าง
 สองวาบ้าง สามวาบ้าง อีกนับร้อยนับพันสาย เพื่อชักน้ำไปย้งสวนผักผลไม้ ซึ่งมักทำเป็นสวนยกร่องเพื่อ
 กักน้ำจืดและกั้นน้ำเค็ม วิธีการดังกล่าวจึงทำให้สวนในธนบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถผลิตผลไม้
 นานาชนิดที่มีรสชาติดีเยี่ยมเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป

การมีแม่น้ำลำคลองเชื่อมต่อกันโดยตลอดนอกจากมีประโยชน์ทางการเกษตร
 แล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการคมนาคมและการค้าด้วย ผลผลิตทางการเกษตรถูกลำเลียงไปขายในตลาด
 และชุมชนทางน้ำ จึงเกิดชุมชนที่ตลาดการค้าอยู่ริมแม่น้ำมากมาย ชาวสวนนำพืชผักผลไม้บรรทุกเรือมา
 ขายเกิดเป็นตลาดน้ำ เป็นต้น

ในภาพรวมของเมืองธนบุรีที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เข้าใจได้ชัดเจนว่าเมือง
 ธนบุรีเป็นชุมชนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในฐานะที่เป็นเมืองหน้าด่านเก็บภาษีอากรจากเรือสินค้าที่
 ผ่านเข้าออก เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการควบคุมเส้นทางเข้า-ออกกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีเป็นเมืองที่
 อุดมสมบูรณ์ เป็นสวนผลไม้ที่ผลิตผลไม้มี่มีคุณภาพดี มีเส้นทางคมนาคมโดยทางน้ำที่ติดต่อกันอย่าง
 ทิวถึง เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. 2310 ทำให้ธนบุรีได้ทวี
 ความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะมีผู้คนอพยพมาอยู่ในธนบุรีมากขึ้น ทั้งเจ้านายและขุนนางระดับสูง และ
 ชาวต่างชาติ ต่างภาษา ทั้ง จีน มอญ ลาว เขมร แขก รวมทั้งฝรั่งชาติต่าง ๆ ธนบุรีจึงเป็นแหล่งรวมของ
 อารยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ของชนหลายชาติ หลายภาษา หลายศาสนา ทั้งพุทธศาสนา
 คริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลาม ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ย้าย
 ราชธานีไปฝั่งตะวันออก ธนบุรีก็ยังมีความสำคัญอยู่ ระยะแรกทางฝั่งกรุงเทพฯมีผู้คนอพยพไปอยู่ไม่มาก
 นัก เพราะด้านตะวันออกเป็นที่ลุ่ม ความอุดมสมบูรณ์ยังมีอยู่มากทางฝั่งตะวันตกคือธนบุรี ถ้าพิจารณา
 ในแง่เศรษฐกิจ คนทางฝั่งธนบุรีน่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเพราะมีธุรกิจการค้าเกิดขึ้น ประชาชนทำมา
 หากินได้สะดวกบ้านเมืองสงบ ดังนั้นเมื่อประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงมีกำลังเพียงพอใน
 การสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปกรรม อนึ่งเจ้านายเชื้อพระวงศ์ ขุนนางและประชาชน รวมทั้ง
 พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ได้ให้การสนับสนุน และส่งเสริมการสร้างผลงานทางศิลปะ โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งศิลปกรรมด้านศาสนา ดังนั้นในย่านธนบุรีจึงมีวัดวาอารามมากมายทั้งวัดในพระพุทธศาสนา
 คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม แต่ละวัดมีการสร้างอย่างวิจิตรบรรจง มีวัดจำนวนมากที่สร้างขึ้นในสมัย
 กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีวัดจำนวนมากที่เป็นวัดเก่าที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ได้รับการ
 บูรณปฏิสังขรณ์ เฉพาะบริเวณชุมชนธนบุรี ที่ใกล้กับพระราชวังเดิม มีวัดวาอารามอันเป็นมรดกให้กับ
 ชาวธนบุรีในปัจจุบันมากมาย อาทิ วัดอรุณราชวราราม วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดอินทาราม
 วรวิหาร วัดพิชยญาติการาม วัดประยูรวงศาวาส วัดหงส์รัตนาราม ศาลเจ้าเกียนอันเกง วัดช่างตาครู้ส
 มัสยิดต้นสน และมัสยิดบางหลวง ฯลฯ

ภาพที่ 2 ภาพเก่าวัดอรุณราชวราราม

วัดวาอารามของศาสนาต่าง ๆ ในธนบุรีล้วนมีคุณค่าทั้งในทางศิลปกรรม สะท้อนค่านิยม ความเชื่อตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวธนบุรี เช่น วัดอรุณราชวราราม เป็นวัดเก่าแก่มามีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีพระปรางค์ที่งดงามที่สุดในประเทศไทย สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 มาเสร็จบริบูรณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เป็นวัดที่เคยประดิษฐานพระแก้วมรกตก่อนอัญเชิญไปประดิษฐานยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นวัดในวังในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี พระปรางค์วัดอรุณราชวรารามเป็นศิลปกรรมอันล้ำค่าของคนไทย วัดอินทารามวรวิหารเป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นวัดหลวงสำคัญอันดับหนึ่งในแผ่นดินกรุงธนบุรี แม้จะได้รับการปฏิสังขรณ์ทั้งวัดในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ศิลปกรรมภายในวัดจึงเป็นศิลปกรรมไทยที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารเป็นวัดที่สร้างโดยขุนนางไทย คือ เจ้าพระยานกรบดินทร (โต กัลยาณมิตร) วัดนี้มีพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อโต หรือพระพุทธรูปไตรรัตนนายก (เข้าปออง) วัดนี้เป็นวัดที่นำศิลปะจีนมาผสมผสานกับศิลปะไทยได้อย่างงดงาม นอกจากนี้คนจีนในธนบุรีที่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานยังได้สร้างศาลเจ้าเกียนอันเกงอยู่ติดกับวัดกัลยาณมิตรฯ ซึ่งสร้างตามแบบศาลเจ้าจินจิงเป็นแบบฉบับของศิลปกรรมจีน

สำหรับศาสนิกชนที่นับถือคริสต์ศาสนาที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกันกับวัดกัลยาณมิตรฯ ศาลเจ้าเกียนอันเกงคือบริเวณชุมชนกุฎีจีนได้สร้างวัดซางตาครู้สอยู่ติดกับศาลเจ้าเกียนอันเกง โบสถ์วัดซางตาครู้สเป็นโบสถ์โรมันคาทอลิกแห่งที่ 2 ของบางกอก รองจากวัดคอนเซ็ปชันที่สามเสนทางฝั่งตะวันออก โบสถ์นี้มีความงดงามตามแบบศิลปกรรมตะวันตก

ในส่วนของชาวมุสลิมที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดกัลยาณมิตรฯ แถวปากคลองบางหลวงก็ได้สร้างมัสยิดต้นสนหรือกุฎีใหญ่ เป็นมัสยิดที่เก่าแก่ที่สุดและเป็นศูนย์กลางของชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร เชื่อกันว่ามัสยิดต้นสนมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ศิลปกรรมของมัสยิดต้นสนได้รับแบบอย่างมาจากตะวันออกกลาง ยังมีมัสยิดอีกแห่งอยู่ในธนบุรีมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคือมัสยิดกุฎีหลวง อยุธยาคลองบางหลวง ฝั่งตรงข้ามเยื้องกับมัสยิดต้นสน มัสยิดกุฎีหลวงเป็นมัสยิดทรงไทยแห่งเดียวของโลก แสดงถึงการผสมกลมกลืนทางศิลปกรรมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ชุมชนธนบุรีบริเวณใกล้เคียงพระราชวังเดิม ที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ปากคลองตลาด ไปจนถึงปากคลองมอญตลอดไปจนถึงคลองบางหลวง ศาสนสถานเหล่านี้ล้วนหันหน้าลงสู่แม่น้ำ และลำคลองอันเนื่องมาจากในสมัยที่เริ่มก่อตั้งขึ้นนั้นยังไม่มีถนน การสัญจรไปมายังเป็น

คมนาคมโดยทางเรือจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีการตัดถนนขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยแต่ก็เริ่มจากฝั่งกรุงเทพฯ ก่อนเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างจากชุมชนอื่น คือ เป็นที่รวมของคนหลายชาติพันธุ์ อยู่ใกล้ชิดติดกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนาที่แตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข กลุ่มคนแต่ละศาสนาได้ถ่ายทอดศิลปกรรมตามความเชื่อของตนไว้ในศาสนสถานอย่างงดงามและมีคุณค่า มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ชัดเจนจากผลงานศิลปกรรม ขณะเดียวกันก็ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมของตนเองไว้ ซึ่งปรากฏจากร่องรอยทางศิลปกรรมในศาสนสถานเช่นกัน ปัจจุบันชุมชนในธนบุรีได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้ทุกคนต้องทำมาหาเลี้ยงชีพจนไม่ได้สนใจมรดกของชาติที่อยู่รอบตัว ทั้งที่เป็นมรดกที่มีค่าประมาณมิได้ เยาวชนรุ่นใหม่ ๆ จึงไม่รู้จักและไม่เห็นความสำคัญของศิลปกรรมที่อยู่ในศาสนสถาน ในธนบุรีมีศิลปกรรมในศาสนสถานมากมายมหาศาล ส่วนใหญ่อยู่เรียงรายริมแม่น้ำลำคลอง บางแห่งยังได้รับการดูแลเป็นอย่างดี บางแห่งที่ขาดผู้อุปถัมภ์ถูกปล่อยให้รกร้าง บางแห่งเป็นสถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมไม่ขาด แต่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนศิลป์ในศาสนสถานต่าง ๆ ตลอดจนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในธนบุรียังไม่ถูกต้องนัก ดังนั้นเพื่อให้เยาวชนและประชาชนชาวไทยทั่วไปรวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติได้รับความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อศาสนศิลป์ในศาสนสถานริมฝั่งแม่น้ำในธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่นจึงควรศึกษาค้นคว้าวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อศาสนศิลป์ในศาสนสถานริมฝั่งน้ำย่านธนบุรี เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของชาวธนบุรีที่มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป เช่นเดียวกับบรรพบุรุษในอดีต (จิราภรณ์ มาตังคะ และคณะ, 2549: 9-18)

1.2.2 กลุ่มชาติพันธุ์นานาชาติในกรุงธนบุรี

กรุงธนบุรีเป็นที่ชุมนุมของคนหลายชาติหลายภาษามีทั้งจีน มุสลิม โปรตุเกส มอญ เขมร ลาว รวมกับคนไทยดั้งเดิม คนต่างชาติเหล่านี้อพยพเข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีหลายยุคหลายสมัย ทั้งนี้แต่เดิมเพราะธนบุรีเป็นชุมชนเก่า ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเคยเป็นเมืองหน้าด่านเป็นที่พักสินค้าของชาวต่างชาติ ประเทศที่ผ่านมหาสมุทรเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อมุ่งไปกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลของกรุงศรีอยุธยา เดิมเป็นชุมชนเล็ก ๆ เรียกว่า ย่านบางกอก ซึ่งสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “บางเกาะ” เพราะเป็นย่านที่มีแม่น้ำล้อมรอบ เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมสำหรับเป็นจุดพักสินค้า ในปี พ.ศ. 1976 สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) มีปรากฏในพระไอยการอาชญาหลวงระบุดำแหน่ง “นายพระขนอนทอนบุรี” (นิพัทธ์พร เพ็งแก้วและสุตารา สุขฉายา, 2542: 29) จึงแสดงว่ามีการพัฒนาชุมชนบางกอกให้เป็นด่านขนอนของกรุงศรีอยุธยา ต่อมากรุงธนบุรียิ่งทวีความสำคัญ เมื่อสมเด็จพระชัยราชาธิราชโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดบางกอกใหญ่ที่ผ่านบางกอกระหว่าง พ.ศ. 2077-2090 เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เรือสินค้านานาชาติในยุคที่การค้าทางทะเลเฟื่องฟู ต่อมา พ.ศ. 2081 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดบางกรวยเชื่อมบางกอกกับบางกรวย ชุมชนชาวสวนบางกอกจึงเจริญเติบโตกว้างขวางขึ้น ในปี พ.ศ. 2100 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิยกฐานะบางกอกเป็น “ทอนบุรีศรีมหาสมุทร” เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลป้องกันศัตรูที่จะเข้ามาทางตอนใต้ของกรุงศรีอยุธยาและตรวจตราจัดเก็บภาษีสินค้าที่ผ่านเข้าออก ธนบุรีจึงมี

ความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ ในฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเล โดยเฉพาะเมื่อการค้ากับประเทศตะวันตก รุ่งเรืองถึงขีดสุด ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตอนปลายรัชสมัยระหว่าง พ.ศ. 2228-2231 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้กองทหารจากราชสำนักฝรั่งเศสมาสร้างป้อมค่ายขึ้นทั้งสองฝั่งแม่น้ำเรียกว่า “ป้อมบางกอก” หรือ “ป้อมวิไชยเอนทร์” ตามชื่อเจ้าพระยาวิไชยเอนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) โดยมีกองทหารฝรั่งเศสประจำอยู่

ภาพที่ 3 ภาพป้อมวิไชยประสิทธิ์ (ป้อมวิไชยเอนทร์เดิม)

พ.ศ. 2311 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งเมืองธนบุรีเป็นเมืองหลวง ทรงกวาดต้อนราษฎรที่แตกฉานชานเซ็นอยู่ในอาณาจักรรวมทั้งเขลยจากหัวเมืองและแคว้นข้างเคียงมาไว้ในกรุง ในระยะนี้มีชาวต่างชาติอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจำนวนมาก

ชนต่างชาติต่างภาษาที่อพยพเข้ามาอยู่ในธนบุรีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย ทั้งด้านการทหาร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งความมั่นคงของประเทศ การอพยพเข้ามาของชนชาติต่าง ๆ มาสู่กรุงธนบุรี มีทั้งเข้ามาก่อนการตั้งราชธานีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อพยพติดตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาจากกรุงศรีอยุธยา และภายหลังจกตั้งธนบุรีเป็นราชธานี รวมทั้งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กลุ่มชนต่าง ๆ ที่อยู่ในธนบุรี นอกจากคนไทย มีชาวจีน มุสลิม มากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ลาว เขก โปรตุเกส เขมร ตามลำดับ บางชนชาติยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมอย่างเหนียวแน่น บางชนชาติได้ผสมกลมกลืนกับคนไทยจนกลายเป็นคนไทย แต่ยังคงรักษาประเพณีเดิมของตนอยู่บ้างจนทุกวันนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในธนบุรีมีดังต่อไปนี้

ชาวโปรตุเกส

เป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่มาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 รวมเวลาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) เป็นเวลายาวนานถึง 506 ปี ชาวโปรตุเกสตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตพระนคร ฝั่งตรงข้ามกับหมู่บ้านญี่ปุ่น คนละฝั่งแม่น้ำ โปรตุเกสมีอิทธิพลด้านการค้าและการนำภาษาตะวันตกเข้ามาใช้ในราชสำนักอยุธยาเป็นอย่างมาก ได้มาเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และสร้างโบสถ์คริสต์ขึ้นในหมู่บ้านด้วย เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก ชาวโปรตุเกสได้ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาด้วย ได้พระราชทานที่ดินให้สร้างโบสถ์ข้างตาคูร์หลังแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2312 นอกจากนั้นยังพระราชทานเรือและเงินให้ด้วย นับเป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่มาตั้งรกรากอยู่ในชุมชน กุฎีจีนและมีลูกหลานอยู่ต่อกันมานานกว่า 250 ปี ถึงปัจจุบัน มีชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสอาศัยอยู่ใน

กุฎีจีนถึง 16 ตระกูล รวมทั้ง นางนาวิณี พงศ์ไทย เจ้าของพิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีนด้วย ชาวโปรตุเกสนำภาษา อาหาร ขนม และพืชผักผลไม้มาสู่สยามประเทศมากมาย อาหารและขนมเหล่านี้บางอย่างยังคงมีขายในชุมชนกุฎีจีน

คนจีน

คนจีนเป็นกลุ่มคนที่มาตั้งรกรากในธนบุรีมากที่สุด ได้อพยพเข้ามาเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกสมเด็จพระเจ้าตากสินตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี คนจีนยังอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงสนับสนุนให้ชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย เพื่อเพิ่มกำลังคนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงปกครองคนจีนเสมอคนไทย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3-5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คนจีนได้อพยพเข้ามาเมืองไทยมากที่สุด เพราะประเทศไทยต้องการแรงงาน ขณะเดียวกันประเทศจีนเกิดภาวะสงครามและความอดทนอยากจากทุกภักภัย จากบันทึกของ จอห์น ครอพิต ทูตอังกฤษ บันทึกไว้ใน พ.ศ.2365 มีชาวจีนถึง 31,000 คน จากประชากรในกรุงเทพฯทั้งหมด 50,000 คน (ศิริศักดิ์ คุ้มรักษา, 2542: 140) ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ชาวจีนส่วนใหญ่ทำการค้า ทำการเกษตร และรับราชการ ชาวจีนกระจายกันอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร ทั้งฝั่งพระนครและธนบุรี มักอยู่ในถิ่นที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์และย่านธุรกิจการค้า เช่นตามริมคลองสายสำคัญและสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

กุฎีจีนเป็นชุมชนริมคลองวัดกัลยาณที่เก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวจีนที่นี้ส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยนที่เรียกว่า “กุฎีจีน” เพราะมีศาลเจ้าตั้งอยู่ ศาลเจ้านี้แต่เดิมตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นปากคลองบางกอกใหญ่ปัจจุบัน เพราะแต่เดิมยังไม่ได้ขุดคลองบางกอก เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งราชธานีชาวจีนจากพระนครศรีอยุธยาได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่เหนือกุฎีจีนตรงวัดกัลยาณมิตร และมีจีนกลุ่มอพยพมาจากเขมร หัวหน้าคือพระยาราชเศรษฐีทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งตะวันออกตรงข้ามกับกุฎี ปัจจุบันคือบริเวณพระบรมมหาราชวังซึ่งเมื่อสร้างพระบรมมหาราชวังจึงย้ายชาวจีนกลุ่มนี้ไปอยู่ที่สำเพ็ง

ตามบันทึกประวัติศาลเจ้าเกียนอันเกง บันทึกว่ากุฎีจีนสร้างในสมัยกรุงธนบุรีโดยชาวจีนที่ตามเสด็จพระเจ้าตากสินเดิมมี 2 ศาล คือ ศาลเจ้าโจวซือกงและศาลเจ้ากวนอู ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 1 ย้าย พระนครไปกรุงเทพคนจีนเหล่านี้จึงอพยพไปรวมที่ย่านตลาดน้อยและสำเพ็ง ศาลจึงถูกทิ้งร้าง ต่อมารัชกาลที่ 3 จึงได้บูรณะรวมเป็นศาลเดียวกันแล้วอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมมาประดิษฐานให้ชื่อว่า ศาลเจ้าเกียนอันเกงศาลเจ้านี้ จึงเป็นร่องรอยของชุมชนจีนในย่านกุฎีจีน ปัจจุบันศาลนี้อยู่ในความดูแลของตระกูลสิมะเสถียร (แซ่ซิม) ที่ใหญ่ในฝั่งธนบุรี เดิมเป็นของพระยาพิศาลผลพานิช ต่อมาขายให้นายตันลิบบัว ตันตระกูลห้วงหลี่ ปัจจุบันเป็นอาคารสำนักงานของตระกูลกุลห้วงหลี่ บ้านสุดท้ายคือบ้านของท่านล้อม เหมะชะญาติ บุตรีของเจ้าสัวมาหัว ดำเนินกิจการค้าข้าวและโรงสี

สำหรับโรงสีริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะหนาแน่นตั้งแต่บริเวณบุคคลไปจนถึงราษฎร์บูรณะ ส่วนโรงเลื่อยส่วนใหญ่จะอยู่ในคลองดาวคะนองล้วนเป็นของคนจีนทั้งสิ้น ดังนั้นคนจีนในฝั่งธนบุรีจึงเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของกรุงธนบุรี กรุงเทพมหานคร หรือแม้แต่ของประเทศ เพราะคนจีนในประเทศไทยเป็นเจ้าของกิจการทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ รวมไปถึงการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นจะเห็นได้จากคนไทยเชื้อสายจีนในย่านฝั่งธนบุรีเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ เช่น ตระกูลห้วงหลี่ ลำซ่า โปษยานนท์ ล้วนมีรกรากอยู่ฝั่งธนบุรีทั้งสิ้น ปัจจุบันคนจีนในฝั่งธนบุรีได้กลายเป็นคนไทยเป็น

ส่วนใหญ่ เพราะมีการแต่งงานระหว่างจีนกับไทย ลูกหลานชาวจีนจึงต้องเข้าเรียนในโรงเรียนไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ ทำให้พูดอ่านเขียนภาษาจีนไม่ได้ อย่างไรก็ตามคนจีนส่วนใหญ่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ในเทศกาลตรุษจีน สารทจีน ยังทำพิธีกรรมตามแบบเดิม

มุสลิม

มุสลิมเป็นกลุ่มชนที่มาตั้งรกรากในธนบุรีเป็นจำนวนมากรองจากชาวจีน มุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่บางอ้อ เขตบางพลัด เรื่อยลงไปทางใต้จนถึงบริเวณสะพานพระราม 9 และอยู่บริเวณริมคลองสายหลัก คือ คลองบางกอกใหญ่ คลองบางกอกน้อย และคลองซอยต่าง ๆ ที่แยกจากคลองสายหลัก เช่น คลองบางไส้ไก่ บริเวณสี่แยกบ้านแขก สวนพลู วงเวียนใหญ่ และยังมีชาวมุสลิมบริเวณทุ่งครุราชบุรีมูรณะ มุสลิมส่วนใหญ่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ภายหลังสมเด็จพระเจ้าตากสินสถาปนากรุงธนบุรีแล้วมุสลิมบางส่วนอยู่ในธนบุรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะธนบุรีเป็นเมืองท่าจึงมีพ่อค้ามุสลิมจากหัวเมืองมลายู โดยเฉพาะหลังจากประเทศไทยเปิดการค้าเสรีภายใต้สนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้มีพ่อค้าอินเดีย มลายู และอาหรับเข้ามาทำการค้ามากขึ้น มุสลิมในประเทศไทยมีสองนิกาย คือ สุหนี่และชีอะห์

ชุมชนมุสลิมในธนบุรีที่อพยพมาครั้งกรุงแตกที่สำคัญมีอีกสองแห่ง คือ สุเหร่าบางหลวงหรือกุฎีขาว อยู่ตรงกับสุเหร่าต้นสน และสุเหร่าสุวรรณภูมิ ตั้งอยู่ถนนเจริญนครใกล้กับวัดสุวรรณตระกูลมุสลิมที่สำคัญคือ ตระกูลเป็นอับดุลลาห์และสมันตรัฐ

มุสลิมอีกกลุ่มในธนบุรี คือ มุสลิมในซอยมัสยิด ถนนนิสรภาพ หลังมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นมุสลิมที่กองทัพจากกรุงเทพฯ ยกไปปราบหัวเมืองมลายูแล้วกวาดต้อนมาจากปัตตานี สตูล ไทรบุรี เรียกว่า แยกตานี สุเหร่าของชุมชนนี้ คือ สุเหร่าบ้านสมเด็จ ต่อมารัชกาลที่ 4 เมื่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เดินทางไปดูการพัฒนาสิงคโปร์ เมื่อ พ.ศ. 2404 ขากลับได้นำมุสลิมจากปัตตานีและสตูลที่มีฝีมือช่างก่อสร้างและผู้มีความรู้ทางศาสนาเข้ามาแล้วให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ข้างวัดหิรัญรูจี(วัดน้อย) ใกล้กับมุสลิมปัตตานี เดิมอยู่บริเวณบ้านแขก ผู้สืบสกุลมุสลิมเชื้อสายเจ้าเมืองปัตตานี ได้แก่ ตระกูลบินซอและห์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นครุสวัสดี ตระกูลบินตวนกู เปลี่ยนเป็นบูรณะนุวัต

มอญ

ชาวมอญอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าอยู่หัวของไทยหลาย ๆ ครั้ง ทั้งเป็นเพราะมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองกับพม่า สำหรับในฝั่งธนบุรีชนชาติมอญกระจายอยู่หนาแน่น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ บ้านมอญ บางกระดี่ แขวงแสมดำ บ้านมอญแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน บ้านมอญที่วัดประดิษฐาราม แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี มอญในฝั่งธน อพยพเข้ามามากในสมัยรัชกาลที่ 4

มอญบางกระดี่

มอญบางกระดี่ มอญกลุ่มนี้อยู่กันอย่างหนาแน่นในหมู่ 2 หมู่ 8 และหมู่ 9 เป็นกลุ่มมอญขนาดใหญ่ ทั้งสามหมู่บ้านตั้งขนานฝั่งคลองสนามชัย ที่วัดบางกระดี่ เป็นศูนย์กลางชุมชนหน้าวัดมีเสาหงส์เป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญ ชาวมอญบางกระดี่เคร่งครัดในวัฒนธรรมมอญมากที่สุด ยังใช้ภาษามอญเป็นภาษาพูดค่อนข้างมาก แต่เดิมมีอาชีพทำนา ตัดฟืน และเย็บจาก ต่อมาเกิดโรงงานอุตสาหกรรมแถวถนนพระราม 2 หมู่สาวมอญจึงไปทำงานโรงงาน และชาวมอญกว่าครึ่งเลิกใช้ภาษามอญในชีวิตประจำวันแต่ยังเคร่งครัดในประเพณีและพิธีกรรมเดิมอยู่

มอญท่าข้าม

มอญท่ามอญมีจำนวนมากในหมู่ 1 หมู่ 4 และหมู่ 5 แขวงท่าข้ามต่อมาเกิดโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนี้ จึงมีคนต่างถิ่นอพยพเข้ามามาก มีการผสมกับชาวบ้านเดิมทำให้ความเป็นมอญจางลงไปมาก จนแทบไม่หลงเหลือวัฒนธรรมมอญเลย

มอญวัดประดิษฐาราม

มอญกลุ่มนี้อยู่ในซอยมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาหรือเรียกอีกอย่างว่ามอญบางไส้ไก่ บางไส้ไก่เป็นคลองที่ไหลผ่านบริเวณนี้ เนื่องจากมอญกลุ่มนี้อยู่ในเมืองทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีมอญจางลง

ชาวมอญบางไส้ไก่อพยพมาจากเมืองทวายและมะริดในสมัยพระเจ้าปดุงปกครองพม่า ชาวมอญถูกหาว่าเป็นกบฏจึงอพยพหนีเข้ามาไทย ฝ่ายไทยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถวสะพานพระราม 6 แถววัดบางละมุดโดยรับราชการเป็นฝัพายเรือหลวง ต่อมาย้ายโรงเรือหลวงจากสะพานพระราม 6 มาอยู่ที่คลองบางหลวง บริเวณวัดบางไส้ไก่พวกฝัพายมอญจึงพากันย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ โรงเรือหลวงด้วย ในสมัยรัชกาลที่ 4 กองเรือหลวงอยู่ในบังคับบัญชาของสมเด็จพระเจ้าบรมมหาศรีสุริยวงศ์ มอญฝัพายเรือถูกเรียกว่า ทหารเรือบ้านสมเด็จ หัวหน้านมอญมี 3 คนคือ นายพุ่ม ต้นตระกูลลักษณะสุด นายพั่ง ต้นตระกูลสายวิบูลย์ และนายสง ต้นตระกูลปลาสินธุ์ ทั้งสามคนไม่มีบรรดาศักดิ์ ท่านเจ้าพระยาให้ไปเป็นเสมียนอยู่ในบ้านท่าน ส่วนพวกลูกบ้านก็ตั้งบ้านเรือนอยู่แถวบริเวณนี้ ชาวมอญกลุ่มนี้ได้สร้างวัดประดิษฐาราม แต่เดิมเรียกว่าวัดมอญรามัญ คนมอญบางไส้ไก่ปัจจุบันเหลือน้อยมาก ส่วนมากชายที่แล้วย้ายไปอยู่ที่อื่นที่เหลืออยู่ก็กลายเป็นไทยไปหมดแล้ว

ปลายสมัยรัชกาลที่ 2 - รัชกาลที่ 4 ในย่านกุฎีจีน ไปถึงหน้าวัดประยูรวงศาวาส และวัดอรุณราชวราราม เป็นที่พำนักของราชทูตตะวันตกและมิชชันนารีโปรแตสแตนต์กลุ่มแรก ๆ บุคคลเหล่านั้นนอกจากจะมาเผยแพร่ศาสนาแล้ว เช่น หมอบรัดเลย์ นอกจากนี้ได้รักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการแพทย์แผนใหม่แล้ว ยังได้ตั้ง โรงพิมพ์แห่งแรกในประเทศไทย คณะมิชชันนารี คณะเพรสไบทีเรียน 5 คน ได้แก่ หมอแมททูนและภรรยา หมอบุชและภรรยา กับหมอเฮ้าส์ ได้ตั้งโรงเรียนที่บริเวณบ้านพัก ต่อมา มีนักเรียนมากจึงย้ายไปตั้งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ณ ตำบลสำเภา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของโรงเรียนสองแห่ง คือ โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ถนนประมวถ และโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย (ถนนสุขุมวิท) ใน พ.ศ. 2403 ได้สร้างโบสถ์คริสต์จักรที่ 1 สำเภา ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางของคณะเพรสไบทีเรียนปัจจุบัน

ธนบุรีเป็นแหล่งรวมของชนชาติต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาหลากหลายชนชาติและหลากหลายศาสนาที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน การอพยพเข้ามาอยู่ในธนบุรีมีการเดินทางเข้ามาหลายครั้งหลายสมัย ชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้สามารถเข้ามาอยู่รวมกันกับคนไทยได้อย่างไม่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมใด ๆ

เนื่องจากความใจกว้างและมีมนุษยธรรมของคนไทยประกอบกับไทยเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ชนชาติที่เข้ามาตั้งรกรากในเมืองธนบุรีล้วนสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ธนบุรี เช่น ชาวมุสลิมที่เข้ามารับราชการที่ดำรงตำแหน่งสูงที่มีประโยชน์ต่อแผ่นดิน ชาวจีนมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและมีส่วนสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ดังนั้นชนชาติต่าง ๆ ในธนบุรี จึงอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ความหลากหลายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในธนบุรี ทั้งกลุ่มที่ยังคงอนุรักษ์ประเพณีเดิม และกลุ่มที่ได้ปรับเปลี่ยนและผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทยทำให้

วัฒนธรรมของธนบุรีนำศึกษาค้นคว้า และเป็นจุดเด่นที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร (จิราภรณ์ มาตั้งคะ และคณะ 2549: 45-47)

2. การวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวนานาชาติและผู้เกี่ยวข้องกับชุมชนเป้าหมาย

2.1 การวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวนานาชาติ

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวนานาชาติในเขตกรุงเทพมหานคร ย่าน วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ปากคลองตลาด วัดอรุณราชวราราม และย่านกะดีจีน ซึ่งมีศาสนสถานและสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวนานาชาตินิยมไปเยือนมากที่สุด จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวจำนวน 110 คน พบว่า มีนักท่องเที่ยวจำนวนเพียง 10 คน เท่านั้น ที่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ ในจำนวน 10 คนนี้ มีความประสงค์ที่จะไปชมศาสนสถานของศาสนาต่าง ๆ พิพิธภัณฑสถาน และชมวิถีชีวิตของชาวชุมชนทั้งสองแห่ง

2.2 การวิเคราะห์ความต้องการของประธานชุมชน เจ้าของกิจการ นักวิจัย และบุคคลในชุมชนในการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและนานาชาติ

คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ความต้องการในการนำเสนอ สถานที่ท่องเที่ยว สำคัญ กิจกรรมและพิธีกรรมสำคัญ ตลอดจนอาหารและขนมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ อันประกอบด้วย ประธานชุมชนกุฎีจีน เจ้าของพิพิธภัณฑสถานกุฎีจีน เจ้าของร้านอาหาร ผู้ดูแลศาลเจ้าเกียนอันเกง มัคคุเทศก์ พระสงฆ์ที่อยู่ประจำวัดกัลยาณ์มีตรวรมหาวิหาร และนักวิจัยอีก 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน จากการวิเคราะห์ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ศาสนสถาน สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และพิธีกรรมสำคัญในชุมชนทั้งสองฝั่ง ตลอดจนอาหารและขนมที่มีเฉพาะในย่านนี้

ข้อมูลเหล่านี้คณะผู้วิจัยได้นำไปศึกษาโดยละเอียด เพื่อจัดทำคู่มือการนำเที่ยวชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ ตลอดจนออกแบบการฝึกอบรมและการนำนักศึกษาที่เป็นมัคคุเทศก์อาสาสมัครไปฟังการบรรยายจากวิทยากร และฝึกการนำชมสถานที่จริง เพื่อให้การฝึกอบรมครั้งนี้มีประสิทธิภาพสมบูรณ์

3. หลักการ แนวคิด และทฤษฎีในการจัดทำคู่มือการนำเที่ยวและจัดการฝึกอบรม

ในการจัดทำคู่มือการนำเที่ยวให้กับนักศึกษาที่เป็นมัคคุเทศก์อาสาสมัคร มีการนำชมชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ รวมทั้งการจัดการฝึกอบรมนั้นมีเนื้อหาสำคัญแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่

3.1 เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรม พิธีกรรม อาหาร และขนมในพื้นที่

3.2 การจัดทำคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่ใช้สำหรับการนำเที่ยวชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์

3.1.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสถานที่ตลอดจนกิจกรรม พิธีกรรม ภาษา และอาหารต่าง ๆ นั้น ได้มาจากการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อจัดการฝึกอบรมในหัวข้อมรดกทางวัฒนธรรมในย่านธนบุรี และอัตลักษณ์ชุมชนกุฎีจีน และประสานงานกับวิทยากรในพื้นที่ เพื่อนำนักศึกษาฟังการบรรยายเกี่ยวกับชุมชนกุฎีจีน วัดช่างตาครุฑ ศาลเจ้าเกียนอันเกง วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

3.1.2 การจัดทำคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการนำเที่ยวชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณมิตร

การจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยวฉบับนี้ เน้นทักษะด้านการพูดเพื่อนำชมสถานที่ และการสื่อสารด้านการฟังและการพูด โดยมีแนวคิดและทฤษฎีดังต่อไปนี้

แนวคิดในการจัดการศึกษาร่วมสมัยในศตวรรษที่ 21

แนวคิดของทางตะวันตกในการจัดการศึกษาร่วมสมัยนั้น มุ่งหมายที่จะช่วยเหลือผู้เรียนแต่ละคน ให้มีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น การฝึกหรือการปฏิบัติจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงหรือความไม่แน่นอนต่าง ๆ ได้

มุมมองของนักการศึกษาที่มีต่อการสอนภาษา นับแต่ต้นศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนไปเช่นกัน ความเปลี่ยนแปลงหลายประการนั้นเป็นผลมาจากการเน้นการเรียนรู้และบริบทของการเรียน ดังนั้นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนก็เปลี่ยนไปด้วยทั้งทางตรงและทางอ้อม นักการศึกษาหลายคนได้เสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนโดย Tony Wright (2005) ได้รวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

- วัฒนธรรมนานาชาติ และความขัดแย้งทั้งในระดับท้องถิ่นและนานาชาติ เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง ควรเพิ่มความสำคัญของภาษาอังกฤษให้เป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” (Canagarajah: 1993)
- เพิ่มความสำคัญของภาษาอังกฤษให้เป็น “ภาษานานาชาติและให้ความสำคัญต่อความเหมาะสมของวิธีการสอน” (Holliday: 1994)
- เน้นคุณภาพชีวิตและสุขภาพในชั้นเรียน (Allwright: 2002)
- เพิ่มความสมจริงในการเรียนรู้ภาษาจากประสบการณ์ (Vanlian: 1996a)
- เพิ่มการเรียนอย่างไม่เป็นแบบแผน และใช้ทรัพยากรนอกชั้นเรียน (Kohonen: 2001)
- เพิ่มความตระหนักทางภาษาและการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง (Benson: 2001)
- เปลี่ยนมุมมองของการกระตุ้นความอยากเรียน (Dornyei: 2001)
- เพิ่มความมีบทบาทในชั้นเรียนของผู้เรียนและในด้านการตัดสินใจ (Breen: 2002)

นอกจากนั้น Mercer นักการศึกษาผู้หนึ่งยังเสนอแนวคิดว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การที่เด็ก ๆ ได้พบเห็นวัตถุสิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรม ทำให้การจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงบริบททางสังคมด้วยเช่นกัน วิธีการเรียนรู้ในแนวใหม่ ครูควรมีบทบาท

เป็นผู้ช่วยเหลือ (helper) ซึ่งอาจมีบทบาทในฐานะได้ทั้งผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติ ผู้รู้ และมีบทบาทในการช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนด้วยตนเอง แต่สามารถขอความช่วยเหลือหรือขอความเห็นได้ (Wright, 2005: 25-37)

3.1.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

รูปแบบของตำราและสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน เน้นการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เป็นหลัก โดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่ใช้กับงานนำเที่ยว ควรเป็นการสร้างบทสนทนาที่ใช้ real life situation คือ สร้างบทเรียนโดยอาศัยสถานการณ์จริงเป็นต้นแบบ โดยใช้สื่อมัลติมีเดียประกอบการเรียนการสอน ทำให้เห็นภาพจริง และการฟังสามารถได้ฟังเสียงเจ้าของภาษาจริง ๆ

รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร Communicative Language Teaching (CLT)

การเรียนการสอนแบบนี้เน้นการปฏิสัมพันธ์เป็นหลัก โดยเริ่มต้นขึ้นจากการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเริ่มต้นขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในชั้นเรียนการเรียนรู้ไวยากรณ์ เริ่มจากบทสนทนา ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการออกเสียง และการเรียนรู้โครงสร้างของภาษาผ่านทางบทสนทนา ด้วยวิธีการเรียนแบบนี้ ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาขีดความสามารถทางภาษาของตนเองโดยการฝึกทักษะต่าง ๆ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับทั้งที่เป็นแบบแผนและภาษาที่ใช้ในสังคมจริง ๆ ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง

CLT เป็นวิธีการฝึกทักษะทางภาษามากกว่าจะเรียกว่าเป็นวิธีสอน David Nunan (2004) ได้ให้ความหมายของ CLT ไว้ 5 ข้อ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้โดยใช้การสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ในภาษาที่เป็นเป้าหมาย
2. เป็นการแนะนำบทเรียนจากสถานการณ์จริง
3. เป็นการให้โอกาสเรียนรู้ที่จะเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย ไม่เฉพาะแต่เนื้อหาด้านภาษา
4. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวของตนเองมาเสริมความรู้ในชั้นเรียนด้วย
5. เป็นความพยายามที่จะใช้การเรียนรู้ทางภาษาในชั้นเรียน ผสมผสานกับกิจกรรมนอกชั้นเรียน

กิจกรรมที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนภาษาแบบ CLT อาทิเช่น บทบาทสมมติ เกมส์ การสัมภาษณ์ การเพิ่มเติมข้อมูลการสนทนา การสำรวจ การทำงานกลุ่ม การทำกิจกรรมเป็นคู่ และการเรียนการสอน (Nunan, 2004)

การใช้รูปแบบการสอนแบบ CLT นั้น ใช้กันแพร่หลายในวิชาภาษาอังกฤษเฉพาะทาง ซึ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์มาก อาทิเช่น English for Hotel, English for Tourism, English for Restaurant & Catering, English for Tourist Police เป็นต้น การเรียนการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริงเมื่อออกไปปฏิบัติงาน

นอกเหนือจากการฟัง พูด อ่าน และเขียนแล้ว แม้แต่การสอนไวยากรณ์ในปัจจุบัน Bayram Peleoz (2008) กล่าวถึงการสอนไวยากรณ์ภาษาอังกฤษแบบบูรณาการเข้ากับทักษะทั้ง 4

โดยเป็นไวยากรณ์ที่แทรกอยู่ในเนื้อหา เนื่องจากไวยากรณ์ยังเป็นสิ่งจำเป็นของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ Peleoz ได้เสนอแนะวิธีการสอนโดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ pre (ก่อน) while (ขณะกำลังสอน) และ post (หลังการสอน) โดยเสนอแนะให้กระตุ้นให้เห็นความสำคัญโดยการใช้สถานการณ์จริงในชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวกระตุ้น

Hinlel (2006) ได้นำเสนอภาพรวมของการสอนภาษาอังกฤษในช่วงทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นการสอนภาษาอังกฤษในรูปแบบบูรณาการทักษะทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ในระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่ส่งผลกระทบต่อการสอนภาษาอังกฤษทั่วโลกอันได้แก่ 1) ความตกต่ำของวิธีการสอน 2) การเน้นวิธีการจากง่ายไปสู่ยากเพิ่มมากขึ้น 3) มีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาอังกฤษมากขึ้น 4) การบูรณาการทักษะทั้ง 4 ให้เข้ากับบริบทและเนื้อหา Hinlel สรุปว่า การสอนแบบบูรณาการ ทักษะทั้ง 4 ยังคงเป็นการสอนภาษาอังกฤษที่มีพลวัตสูงและจะยังคงเป็นต่อไปอีกในอนาคตข้างหน้า ควบคู่ไปกับการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการสอนว่าจะสอนอะไร และสอนอย่างไร

J. C. Richards (2001) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนในรูปแบบของ CLT ว่านับตั้งแต่ CLT ได้เริ่มต้นใช้เมื่อทศวรรษ 1970S เป็นต้นมา ก็ได้รับความนิยมแพร่หลายไปทั่วโลก แต่สำหรับอาจารย์ผู้เริ่มสอนภาษาอังกฤษอาจไม่เข้าใจว่า วิธีการสอนแบบ CLT หมายถึง ไม่ต้องสอนไวยากรณ์เลยใช้หรือไม่ ซึ่งคำตอบคือ ไม่ใช่ การสอนภาษาอังกฤษในยุคศตวรรษก่อน เน้นการสอนไวยากรณ์เป็นหลัก อาทิเช่น การสร้างรูปประโยค สร้างอย่างไร ชนิดของคำ (parts of speech) กาล (Tense) แต่ CLT คำนึงถึงองค์ประกอบหลากหลายในการเรียนรู้ภาษา อันได้แก่

- เรียนรู้การใช้ภาษาในวัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่แตกต่างหลากหลาย
- เรียนรู้ที่จะพลิกแพลงการใช้ภาษาไปตามบุคคลและสถานที่ที่ต่างกัน
- สามารถผลิตและเรียนรู้ เข้าใจ การใช้ภาษาที่แตกต่าง อาทิเช่น การเล่าเรื่อง รายงาน การสัมภาษณ์ การสนทนา ฯลฯ
- เรียนรู้ที่จะสื่อสารได้ แม้กับผู้มีข้อจำกัดด้านความรู้เรื่องภาษา

Richards มีความเห็นว่า การใช้ CLT เป็นรูปแบบในการสอน เป็นการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสามารถยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ และกำหนดกิจกรรมให้เหมาะสมกับชั้นเรียนได้

การใช้สื่อประกอบการสอนในรูปแบบ CLT

เนื่องจาก CLT เป็นรูปแบบการเรียนการสอนยุคใหม่ที่มีทักษะด้านการฟังและการพูดรวมอยู่ด้วย การใช้สื่อประกอบทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการฝึกทักษะด้านการฟัง ผู้เรียนสามารถฟังการออกเสียง การเน้นเสียง และการสนทนาโดยเจ้าของภาษาไทย และฟังซ้ำ ๆ เพื่อฝึกฝนให้คล่องแคล่วได้ด้วยการใช้สื่อซีดีเสียง

ในการฝึกทักษะการสนทนา การใช้ชีวิตทัศน์ประกอบการเรียนการสอน นอกจากจะได้ออกเสียงสนทนาจากเจ้าของภาษาแล้ว การได้เรียนรู้พื้นฐานทางวัฒนธรรมนานาชาติโดยผ่านทางสื่อชีวิตทัศน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายต่าง ๆ ได้ง่ายและมากขึ้น

รูปแบบการสอนแบบ Task-based language teaching (TBLT)

Jane Willis (1996) ได้กล่าวถึง Task-based language teaching ว่า TBLT เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้ภาษาจริง ๆ โดยการให้นักศึกษาใช้ภาษาอย่างเต็มรูปแบบโดยฝึกเสมือนจริง อาทิ เช่น การไปพบแพทย์ การแลกเงิน การติดต่อแผนกลูกค้าสัมพันธ์เพื่อขอความช่วยเหลือ ฯลฯ

ลักษณะที่สำคัญของ Task-based language teaching ได้แก่

1. เลือกเนื้อหาจากความต้องการของงานเป็นเป้าหมาย
2. เน้นการสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์
3. ใช้ตำราที่มาจากสถานการณ์จริง
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสนใจในกระบวนการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากตัวภาษาล้วนๆ
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ของตนเองผนวกเข้ากับบทเรียนในชั้นเรียน
6. มีส่วนเชื่อมโยงระหว่างการเรียนภาษาในชั้นเรียนกับการใช้ภาษาในห้องเรียน

Task-based เป็นวิธีสอนที่สามารถจะทำให้เห็นความชัดเจนระหว่างภาษาที่ใช้ในตำรากับภาษาในโลกของการทำงาน

การนำวิธีการของ Task-based มาใช้สำหรับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารนั้นใช้ประโยชน์ได้มากในทักษะการพูด ผู้เรียนสามารถกำหนดสถานการณ์เพื่อสร้างบทสนทนาได้เอง ทำให้การสื่อสารมีความหมายมากขึ้น เพราะในชีวิตจริงการพูดสนทนาอาจใช้คำพูดที่แตกต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันได้ ผู้เรียนอาจใช้ไวยากรณ์หรือศัพท์ที่ตนเองต้องการใช้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกต้องตามหลักไวยากรณ์หรือไม่ ทำให้การสื่อสารสนทนาไม่สะดุด นอกจากนี้ยังสร้างความคุ้นเคยกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ฝึก อาทิเช่น ไปลงทะเบียนเข้าพักในโรงแรม อย่างไรก็ตาม Task-based ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับเริ่มต้น (Willis: 1996)

การสร้างชุดการเรียนรู้ในรูปแบบ Communicative Language Teaching เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพนักงานโรงแรมส่วนหน้าเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากงานในส่วนหน้าเน้นการปฏิสัมพันธ์เป็นหลัก ซึ่ง CLT มีการฝึกทักษะครบทั้ง 4 อย่าง และยังสามารถแทรกความรู้ด้านศัพท์และไวยากรณ์ไว้ในบริบทต่างๆ ได้ด้วย การสร้างบทสนทนาสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และฝึกโดยสร้างสถานการณ์ที่เหมือนจริงได้ วิธีการสอนแบบ Task-based สามารถนำมาใช้ได้ดีในการฝึกทักษะการพูดและการฟังเช่นกัน ซึ่งทักษะทั้งสองด้านนี้สามารถใช้สื่อ ซีดี และวีดิทัศน์ ประกอบการเรียนการสอน ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการได้ฟังและได้ชมเจ้าของภาษาพูดและออกเสียง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับความเป็นมาและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ ตลอดจนการสร้างคู่มือการนำเที่ยวภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

จุฑาทิพย์ สุทธิเทพ (2559) ได้วิจัยการพัฒนาสมุดคู่มือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นของเยาวชนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการ

พัฒนายุวมัคคุเทศก์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น ของเยาวชนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ของเยาวชน 2) ศึกษาและสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชน ตำบลมะเกลือใหม่ โดยกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี 3) ให้เยาวชน ตำบลมะเกลือ สามารถนำชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 19 คน เป็นเยาวชนที่อาศัยในตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจ การอบรม ผลการวิจัยพบว่าตำบลมะเกลือใหม่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การเรียนรู้การเป็นยุวมัคคุเทศก์ใช้วิธีการฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ วัดป่าภูผาส่ง ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้มีดังนี้ 1) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว 2) ฝึกอบรมการเป็นยุวมัคคุเทศก์ 3) ฝึกปฏิบัติการเป็นยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยว

จิราภรณ์ มาตังคะ และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศาสนศิลป์ของศาสนสถานริมฝั่งน้ำ: กรณีศึกษาชุมชนธนบุรี ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการก่อตั้งกรุงธนบุรี ชุมชนกุฎีจีน ซึ่งเป็นชุมชนนานาชาติแห่งแรกของกรุงเทพมหานคร บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และการปกครอง ที่มีอิทธิพลต่อการก่อสร้าง ศาสนสถานของ 3 ศาสนา 4 ความเชื่อ และลักษณะของศิลปกรรมในศาสนสถานต่าง ๆ 6 แห่ง อันประกอบด้วย โบสถ์ข้างตาคูร์สู ซึ่งเป็นโบสถ์คริสต์ในนิกายโรมันคาทอลิก ศาลเจ้าเกียนอัน-เกง ซึ่งเคยเป็นวัดในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดอินทารามวรวิหาร ซึ่งเป็นวัดพุทธในนิกายเถรวาท มัสยิดต้นสน และมัสยิดบางหลวง ศาสนสถานของศาสนาอิสลาม นิกายสุหนี่ ศาสนสถานทั้ง 6 แห่ง ตั้งอยู่ริมฝั่งน้ำ มีความงดงามที่โดดเด่น ทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม

ไชยปกรณ์ ป้องญาติ ลินจง โพชารี (2560) ได้ศึกษาวิจัยศักยภาพมัคคุเทศก์ที่จะก่อให้เกิดความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบ ศักยภาพมัคคุเทศก์ที่จะก่อให้เกิดความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวเวียดนาม จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ Independent t-test, One-way ANOVA และ Multiple Correlation Analysis ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพมัคคุเทศก์มีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยในรายด้านนั้น ศักยภาพด้านคุณลักษณะและด้านพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นศักยภาพมัคคุเทศก์ในเรื่อง ความกระตือรือร้นในการทำงาน การตรงต่อเวลา บุคลิกภาพ และความอดทนต่อการทำงาน ส่วนความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามนั้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยลักษณะทางกายภาพของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวชาวเวียดนามประทับใจมากที่สุดคือมัคคุเทศก์มีความเป็นกันเอง มีคุณธรรมและจริยธรรม

พลอยระดา ภูมิ วรวัฒน์ ทิพจ้อย และณัฐนันท์ สุวรรณวงค์ (2559) ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในพื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ระดับความรู้และความพึงพอใจของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น กิจกรรมที่ใช้คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นหลักสูตรระยะสั้นมีผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนจำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้

เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบประเมินผลความรู้และแบบประเมินโครงการ สถิติที่ใช้คือค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับการรับรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแยกในแต่ละประเด็นพบว่า 1) บทบาทหน้าที่ของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศและ 3) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและกฎหมาย สำหรับด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีระดับความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 78.92, 78.00 และ 84.30 ตามลำดับ ส่วนความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีระดับความรู้อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 65.00 และความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 47.40) การประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมพบว่าในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.49

ณัฐช วิณิชกุล ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2559) ได้วิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการนำเที่ยวเชิงพุทธในประเทศศรีลังกาของบริษัททัวร์เอื้องหลวงจำกัด งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการนำเที่ยวเชิงพุทธในประเทศศรีลังกาของบริษัททัวร์เอื้องหลวงจำกัด และ 2) เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการนำเที่ยวเชิงพุทธในประเทศศรีลังกา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการนำเที่ยวเชิงพุทธในประเทศศรีลังกาของบริษัทนี้ จำนวน 80 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของบริษัททัวร์เอื้องหลวง 2 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่สถิติเชิงพรรณนา independent t-test และ one-way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการนำเที่ยวเชิงพุทธในประเทศ ศรีลังกาของบริษัทในระดับค่อนข้างสูง (mean=4.33) เมื่อพิจารณารายด้านจำแนกตามส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับสูงในด้านกระบวนการให้บริการ (mean=4.68) และมีความพึงพอใจระดับค่อนข้างสูง 6 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านบุคลากร (mean=4.43) ด้านลักษณะทางกายภาพ (mean=4.39) ด้านการจัดจำหน่าย (mean=4.24) ด้านการส่งเสริมการตลาด (mean=4.23) ด้านผลิตภัณฑ์ (mean=4.17) และด้านราคา (mean= 4.16) และ 2) นักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการ ให้บริการนำเที่ยวเชิงพุทธในประเทศศรีลังกาของบริษัททุกปัจจัยไม่แตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โรจนา ลัมสกุลวานิจ 2560 ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย 2) เปรียบเทียบคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ จำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ ด้านความรู้มัคคุเทศก์ ด้านความสามารถของมัคคุเทศก์ และด้านคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ ด้านความสามารถของมัคคุเทศก์ และด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ (ค่าเฉลี่ย =

4.44, 4.23 และ 4.11 ตามลำดับ) 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ ในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอาชีพ ระดับการศึกษา และสถานภาพสมรส ต่างกัน มีความคิดเห็นด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ ด้านคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ในแง่ของจรรยาบรรณ/จริยธรรม และคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ในแง่มนุษยสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

ญาณวุฒิ เสวตธิติกุล ไกรวิน วัฒนะรัตน์ ธิมาพร - ธัญญเฉลิม และยุคลวัชร ภัคดีจักริรุฒ์ (2559) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ประกอบการในธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ด้วยวิธีการวิเคราะห์สัปดาห์ปัจจัย (Factor Analysis) ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ประกอบการในธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ เชื่อใจ และอดทน 2) คุณลักษณะด้านการมีวินัย รับผิดชอบ และตรงต่อเวลา 3) คุณลักษณะด้านความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและภาษาต่างประเทศ 4) คุณลักษณะด้านการมีความรักในวิชาชีพ และ 5) คุณลักษณะด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

แสนชัย ลิขิตธีรุฒ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การออกแบบเรขศิลป์สำหรับการสร้างอัตลักษณ์และส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนกุฎีจีน ได้ลงพื้นที่ ศึกษาชุมชนกุฎีจีนอย่างละเอียด ทำการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนที่อยู่อาศัยกันมาหลายชั่วคน ตลอดจนศึกษาศิลปกรรมนานาชาติ ทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ในศาสนาสถานของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก วัดพุทธนิกายเถรวาท ศาลเจ้าจีน มีস্যิต และพิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีน ตลอดจนบ้านเรือนโบราณ ทำให้ได้สัญลักษณ์นานาชาติ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของผู้คนต่างชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ และสร้างสัญลักษณ์ใหม่หลายแบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของชาวชุมชนกุฎีจีน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

แคธี เอช ซู, แอนดรูว์ ชาน และ แซม เอส ฮวง (Hsu, Cathy H. C., Chan, Andrew. and Huang, S, Sam. 2009) ได้วิจัยเรื่องประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว: กรณีศึกษาแพ็คเกจทัวร์ในเซี่ยงไฮ้ (Tour Guide Performance and Tourist Satisfaction: a Study of the Package Tours in Shanghai) การศึกษาค้นคว้าตรวจสอบประสิทธิภาพมัคคุเทศก์และความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในบริบทของแพ็คเกจทัวร์ในเซี่ยงไฮ้ มีการนำเสนอกรอบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในบริบทของแพ็คเกจทัวร์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้รับการกำหนดแนวคิดรวมสามด้านประกอบด้วย 1) ความพึงพอใจกับการบริการที่แนะนำ 2) ความพึงพอใจกับบริการทัวร์และ 3) ความพึงพอใจกับประสบการณ์ทัวร์โดยรวม ประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์พบว่า มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วยการให้คำแนะนำและผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจต่อบริการทัวร์และประสบการณ์การท่องเที่ยว ความพึงพอใจในการให้บริการมัคคุเทศก์ส่งผลเชิง

บวกต่อความพึงพอใจต่อบริการทัวร์ แต่ไม่พบว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อความพึงพอใจกับประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยรวม อย่างไรก็ตามผลกระทบทางอ้อมของความพึงพอใจในการให้บริการที่มีต่อความพึงพอใจกับประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยสื่อความพึงพอใจกับการบริการการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ มีกล่าวถึงความหมายของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและหน่วยงานกำกับดูแล ประเด็นสำคัญอยู่ที่ประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์นำเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประสบการณ์ของการนำเที่ยว คุณภาพการบริการ มัคคุเทศก์เป็นผู้ปฏิบัติงานระดับแนวหน้าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในจุดหมายปลายทาง บริการนำเที่ยวเป็นองค์ประกอบหลักของ บริการนำเที่ยวที่นำเสนอโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยว การที่มัคคุเทศก์นำเที่ยวสามารถให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวได้ไม่เพียง แต่จำเป็นต่อความสำเร็จทางธุรกิจของผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เป็นพันธมิตร แต่ยังมีผลต่อภาพรวมของจุดหมายปลายทางที่เขาเป็นตัวแทนอยู่ด้วย ในประเทศจีนหน่วยงานการท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการนำเที่ยว ดังนั้นในปี ค.ศ. 1989 องค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติจีน (CNTA) จึงได้กำหนดคุณสมบัติมัคคุเทศก์นำเที่ยวแห่งชาติ

ฮู เหวย (Hu, Wei, 2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “มัคคุเทศก์และการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาของไห่หนานประเทศจีน (Tour guides and sustainable development: The case of Hainan, China)” การศึกษาครั้งนี้กล่าวถึงช่องว่างโดยการส่งเสริมความเข้าใจว่ามัคคุเทศก์นำเที่ยวสามารถช่วยในการย้ายการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืนได้อย่างไร วัตถุประสงค์การวิจัยสามประการคือ 1) เพื่อให้เข้าใจถึงการพัฒนายั่งยืนและความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยว 2) เพื่อสำรวจบทบาทและความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์กับผลที่ตามมาเพื่อส่งเสริมความยั่งยืน และ 3) เพื่อตรวจสอบว่าระดับในทางปฏิบัติและเหตุผลของมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จากหน้าที่ของตนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ดี จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะปรับปรุงคุณภาพชีวิตสำหรับทุกคนโดยไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางนิเวศวิทยาและสังคมวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความยั่งยืน ในการทำเช่นนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวแต่ละคนต้องมีบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองเพื่อมีส่วนร่วมในการแสวงหาการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ในฐานะตัวแทนกลางในระบบการท่องเที่ยวทั้งหมดมัคคุเทศก์นำเที่ยวมีการติดต่อโดยตรงกับผู้เยี่ยมเยือน และกับผู้อื่นซึ่งทำงานในทุกภาคส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์มีบทบาทที่หลากหลายในการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ นักท่องเที่ยว ทรัพยากรชุมชนท้องถิ่นปลายทางการท่องเที่ยว นายจ้างหน่วยงานของรัฐและมัคคุเทศก์เอง มัคคุเทศก์นำเที่ยวสามารถสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นำไปสู่ความยั่งยืนโดยพยายามจัดการประสบการณ์การจัดการทรัพยากรและการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่สนุกสนานและคุ้มค่าเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ปลายทาง การบริโภคและการผลิตผลิตภัณฑ์และบริการในท้องถิ่น แนวทางการตีความเป็นวิธีการที่มัคคุเทศก์นำเที่ยวสามารถตระหนักถึงศักยภาพดังกล่าว กรณีศึกษาได้ดำเนินการในไห่หนานประเทศจีน มีการตรวจสอบการชี้แนะเพื่อดูว่ามัคคุเทศก์นำเที่ยวมีส่วนร่วมหรือไม่และมีส่วนร่วมในการบรรลุความยั่งยืนของท้องถิ่นหรือไม่ พบว่ามัคคุเทศก์นำเที่ยวในไห่หนานไม่ได้ใช้ประโยชน์จากหน้าที่ที่คาดหวังทั้งในการ

เสริมสร้างประสบการณ์ที่สนุกสนานให้กับนักท่องเที่ยวในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น หรือส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ศักยภาพของมัคคุเทศก์ถูกปิดกั้นโดยประเด็นและปัญหาของการขึ้นแะที่มุ่งการทำเงินเป็นหลัก กลุ่มที่ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าที่ได้รับการปฏิบัติในอุตสาหกรรมและระบบค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรมสำหรับคำแนะนำไม่มีมาตรการคุ้มครองเพื่อให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ การขาดความเป็นมืออาชีพและการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมาตรการการตรวจสอบที่ไม่มีประสิทธิภาพและความตระหนักในการพัฒนาอย่างยั่งยืนยังอยู่ในขอบเขตจำกัด เพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้นควรมีมาตรการห้ามการท่องเที่ยวและการค้าอุตสาหกรรมที่ไม่ดีต่อสุขภาพ ควรมีการพัฒนาและรับรองมาตรการรับรองการฝึกอบรมและการติดตามตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ผลประโยชน์ส่วนตัวของมัคคุเทศก์ควรได้รับการปกป้องและตระหนักถึงความยั่งยืนของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกอุตสาหกรรมควรได้รับการส่งเสริม ต้องใช้ความพยายามอย่างจริงจังของหน่วยงานภาครัฐรวมถึงสมาชิกอุตสาหกรรม เพื่อให้มัคคุเทศก์นำเที่ยวมีศักยภาพในการเป็นตัวแทนของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เหงียน ฮวง เลอ (Nguyen, Hoang Le, 2015) ได้วิจัยเรื่องผลกระทบของการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่มีต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและความภักดีต่อการเลือกเวียดนามเป็นแหล่งท่องเที่ยว (The impacts of tour guide performance on foreign tourist satisfaction and destination loyalty in Vietnam) การศึกษาได้ดำเนินการในบริบทของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่อยู่ในเวียดนามเพื่อประเมินประสิทธิภาพมัคคุเทศก์ในประเทศ โดยใช้แบบสอบถามที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 500 คนในหกเมืองใหญ่ที่ตั้งคูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวนมากในเวียดนาม คัดเลือกโดยมัคคุเทศก์นำเที่ยวเพื่อรวบรวมข้อมูลในทุกการเดินทางที่จัดขึ้นโดยบริษัทท่องเที่ยว มัคคุเทศก์แจกจ่ายแบบสอบถามให้กับนักท่องเที่ยวในคืนสุดท้ายของแพคเกจทัวร์จากนั้นเก็บรวบรวมในเช้าวันรุ่งขึ้น มัคคุเทศก์นำเที่ยวได้แจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบว่ามียังมีนักวิจัยเท่านั้นที่จะเห็นแบบสอบถามที่ส่งคืนซึ่งใส่ไว้ในซองปิดผนึก จากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักส่งผลให้มีแบบสอบถาม 451 ฉบับที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ การสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างใช้เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและความภักดีของจุดหมายปลายทาง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์นำเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและความภักดีของนักท่องเที่ยวในแพคเกจทัวร์ ประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์ประกอบด้วยห้ามิติ ได้แก่ รูปร่างหน้าตา ทักษะความสามารถระดับมืออาชีพ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์กรและทักษะการแนะนำความบันเทิง ประสิทธิภาพของมัคคุเทศก์ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความภักดีของลูกค้า การศึกษาครั้งนี้ได้เสนอข้อเสนอแนะสำหรับมัคคุเทศก์นำเที่ยวและผู้จัดการทัวร์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อระบุข้อดีและข้อเสียของคุณลักษณะไกด์นำเที่ยวจากนั้นเพื่อส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพให้ถึงระดับที่สูงขึ้นของความพึงพอใจของลูกค้าเช่นเดียวกับการส่งเสริมความภักดีของปลายทาง

Belcher (2006) ได้นำเสนอภาพรวมของ English for Specific Purposes ซึ่งเริ่มต้นด้วยการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความต้องการและเป้าหมายในการเรียนการสอน การเจาะจง

วิธีการสอน และความเชี่ยวชาญของผู้สอนในเนื้อหาวิชา ได้มีการยกตัวอย่างจากงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนทั้งการอ่านและการพูด และมีข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าเพิ่มเติมด้วย

Ying Ying Chuang (2009). ได้นำเสนองานวิจัยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนและการทดสอบในชั้นเรียน ซึ่ง Chuang พบว่าการทดสอบด้านการพูดนั้น การประเมินผลทำท่ายและยากยิ่ง จึงขอให้อาจารย์ชาวไต้หวัน 62 คน ทำการทดสอบกับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การทดสอบด้านการพูดสามารถทำได้หลายวิธี

Julin Yang (2008) ได้นำเสนองานวิจัยศึกษาวิธีการสอนเพื่อพัฒนาการพูดของนักศึกษา โดยใช้วิธีการของ task-based โดยใช้คอมพิวเตอร์ในการสอน และวิธีการเรียนโดยไม่ใช้ task-based คอมพิวเตอร์ โดยทำการวิจัยจากนักศึกษาไต้หวันในวิทยาลัย Hsing Wu ใช้เวลาทดลอง 12 สัปดาห์ ผลปรากฏว่านักศึกษาที่เรียนโดยวิธีใช้ task-based มีระดับคะแนนที่สูงกว่าอีกกลุ่ม

งานวิจัยเหล่านี้เป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือการนำเที่ยวชุมชนกุ๊กจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ของมัคคุเทศก์อาสาสมัคร